

به نام خدا

روش های تدریس فعال برای افزایش انگیزه دانش آموزان ابتدایی

مولفان :

هما مستانه قوجه بیگلو

فاطمه حیدری

هانیه جوادی

آرزو محسن زاده

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۴)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

Chaponashr.ir

سرشناسه : مستانه قوجه بیگلو ، هما ، ۱۳۶۶
عنوان و نام پدیدآورندگان : روش های تدریس فعال برای افزایش انگیزه دانش آموزان ابتدایی / مولفان:
هما مستانه قوجه بیگلو ، فاطمه حیدری ، هانیه جوادی ، آرزو محسن زاده
مشخصات نشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۴.
مشخصات ظاهری : ۱۱۲ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۱۱۷-۳۰۸-۲
شناسه افزوده: حیدری ، فاطمه ، ۱۳۷۵
شناسه افزوده: جوادی ، هانیه ، ۱۳۷۴
شناسه افزوده: محسن زاده ، آرزو ، ۱۳۶۹
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : روش های تدریس فعال - افزایش انگیزه - دانش آموزان ابتدایی
رده بندی کنگره : TP ۹۸۳
رده بندی دیویی : ۵۵/۶۶۸
شماره کتابشناسی ملی : ۹۹۷۶۵۸۸
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیبا

نام کتاب : روش های تدریس فعال برای افزایش انگیزه دانش آموزان ابتدایی
مولفان : هما مستانه قوجه بیگلو - فاطمه حیدری - هانیه جوادی - آرزو محسن زاده
ناشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۴
چاپ: زیرجد
قیمت: ۱۱۲۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان :
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۱۱۷-۳۰۸-۲
تلفن مرکز یخش : ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir



فهرست

مقدمه	۵
فصل ۱: مبانی تدریس فعال و انگیزش دانش آموزان	۹
تعریف تدریس فعال و اصول آن	۱۴
تفاوت تدریس فعال با روش‌های سنتی	۱۸
نقش انگیزش در یادگیری دانش‌آموزان ابتدایی	۱۹
نظریه‌های انگیزش و کاربرد آن در کلاس درس	۲۱
ارتباط میان فعالیت بدنی، بازی و یادگیری فعال	۲۴
چالش‌ها و فرصت‌های تدریس فعال در مدارس ابتدایی	۲۶
فصل ۲: طراحی فعالیت‌های یادگیری فعال	۲۹
شناسایی نیازها و علاقه‌مندی‌های دانش‌آموزان	۳۳
طراحی بازی‌ها و فعالیت‌های گروهی آموزشی	۳۵
استفاده از پروژه‌های کوچک و فعالیت‌های عملی	۳۸
روش‌های یادگیری مشارکتی و همیارانه	۴۰
ادغام هنر و خلاقیت در فعالیت‌های کلاس	۴۲
سنجش اثربخشی فعالیت‌های طراحی شده	۴۳
فصل ۳: ایجاد محیط کلاس فعال و انگیزشی	۴۹
اصول مدیریت کلاس در تدریس فعال	۵۱
چیدمان فضا و ابزارهای آموزشی مناسب	۵۳
ایجاد جو اعتماد و همکاری میان دانش‌آموزان	۵۴
استفاده از فناوری و ابزارهای دیجیتال در تدریس فعال	۵۶

۶۰	تشویق و پاداش مؤثر برای افزایش انگیزه
۶۳	مقابله با رفتارهای چالش‌برانگیز در کلاس فعال
۶۷	فصل ۴: نقش معلم در تقویت یادگیری فعال
۶۸	ویژگی‌ها و مهارت‌های معلم فعال و انگیزشی
۷۰	الگو بودن معلم در رفتار و نگرش
۷۴	هدایت یادگیری بدون کنترل بیش‌ازحد
۷۵	ارائه بازخورد سازنده و تقویت‌کننده
۷۷	مشارکت دادن دانش‌آموزان در تصمیم‌گیری‌های آموزشی
۸۰	توسعه حرفه‌ای معلمان برای تدریس فعال
۸۵	فصل ۵: ارزیابی و پایش اثر بخشی تدریس فعال
۸۶	روش‌های ارزیابی یادگیری در کلاس فعال
۹۰	سنجش انگیزه و مشارکت دانش‌آموزان
۹۳	استفاده از خودارزیابی و ارزیابی همسالان
۹۶	تحلیل نتایج و اصلاح فعالیت‌های آموزشی
۱۰۱	مستندسازی پیشرفت و دستاوردهای دانش‌آموزان
۱۰۵	برنامه‌ریزی برای یادگیری مستمر و افزایش انگیزه
۱۰۹	نتیجه‌گیری
۱۱۱	منابع

مقدمه

تدریس فعال به عنوان رویکردی نوین در آموزش ابتدایی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است زیرا انگیزه و مشارکت دانش‌آموزان در فرایند یادگیری را به شکل قابل‌توجهی افزایش می‌دهد. در کلاس‌های ابتدایی، دانش‌آموزان در مرحله‌ای از رشد قرار دارند که نیازمند تجربه‌های عملی، بازی‌محور و تعامل اجتماعی هستند تا مفاهیم آموزشی را عمیقاً درک کنند. روش‌های تدریس سنتی، گرچه ممکن است برخی اهداف آموزشی را پوشش دهند، اما اغلب نمی‌توانند جذابیت و انگیزه لازم را برای یادگیرندگان خردسال ایجاد کنند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که یادگیری فعال، با تمرکز بر تجربه‌های دست‌اول، حل مسئله، و مشارکت دانش‌آموزان، باعث ایجاد حس موفقیت، اعتماد به نفس و علاقه‌مندی به یادگیری می‌شود. در این رویکرد، معلم به جای آنکه تنها یک منبع اطلاعاتی باشد، نقش هدایتگر، تسهیل‌گر و همراه یادگیرندگان را ایفا می‌کند. او با طراحی فعالیت‌های متنوع، فرصت‌های یادگیری متفاوت و ایجاد فضای امن و حمایت‌کننده، به دانش‌آموزان امکان می‌دهد تا توانایی‌های خود را کشف کرده و مشارکت فعال در فرایند یادگیری داشته باشند.

یکی از عوامل کلیدی در تدریس فعال، ایجاد انگیزه ذاتی در دانش‌آموزان است. انگیزه، نیروی محرکه‌ای است که رفتار یادگیری را هدایت می‌کند و می‌تواند بر کیفیت و عمق یادگیری اثر مستقیم بگذارد. روش‌های مختلف تدریس فعال مانند یادگیری گروهی، بازی‌های آموزشی، پروژه‌های عملی و فعالیت‌های خلاقانه، می‌توانند انگیزه دانش‌آموزان را به شکل پایدار افزایش دهند و آنان را تشویق کنند که به جای انتظار برای دریافت اطلاعات از معلم، خود به جستجو، پرسشگری و کشف مفاهیم بپردازند. در این مسیر، محیط کلاس نقش بسیار مهمی دارد. محیطی که دانش‌آموزان در آن احساس امنیت، ارزشمندی و تعلق کنند، زمینه‌ای فراهم می‌آورد تا آنان با اعتماد به نفس در فعالیت‌ها شرکت کنند و از خطا کردن نترسند. استفاده از ابزارهای آموزشی متنوع، مواد بصری جذاب، فناوری‌های دیجیتال و امکانات بازی‌محور، می‌تواند انگیزه و مشارکت دانش‌آموزان را به شکل ملموسی افزایش دهد. تدریس فعال نیازمند برنامه‌ریزی دقیق و شناخت ویژگی‌های فردی دانش‌آموزان است. معلمان باید توانایی شناسایی نیازها، علاقه‌مندی‌ها و سبک‌های

یادگیری مختلف دانش آموزان را داشته باشند تا فعالیت‌ها متناسب با توانمندی‌ها و علایق آنان طراحی شود. این تطبیق فعالیت‌ها با ویژگی‌های یادگیرندگان باعث می‌شود که آنان تجربه یادگیری معنادار و موفقیت‌آمیز داشته باشند.

یکی دیگر از جنبه‌های مهم تدریس فعال، تعامل مستمر بین معلم و دانش‌آموزان است. بازخورد سریع و سازنده، تشویق به پرسشگری و انعطاف در برنامه‌ریزی آموزشی، باعث می‌شود دانش‌آموزان احساس کنند که یادگیری یک فرایند پویا و مشارکتی است و نقش فعالی در آن دارند. از سوی دیگر، مشارکت والدین و خانواده‌ها در یادگیری فعال نیز اثرگذار است. ایجاد هماهنگی میان خانه و مدرسه، اطلاع‌رسانی در مورد فعالیت‌های آموزشی و تشویق دانش‌آموزان در خانه، انگیزه آنان را تقویت کرده و استمرار یادگیری را تضمین می‌کند. استفاده از بازی و فعالیت‌های عملی نه تنها باعث افزایش انگیزه می‌شود، بلکه مهارت‌های اجتماعی، همکاری، حل مسئله و خلاقیت دانش‌آموزان را نیز تقویت می‌کند. پژوهش‌های نوین آموزشی نشان داده‌اند که دانش‌آموزانی که در فعالیت‌های یادگیری فعال مشارکت دارند، علاوه بر افزایش انگیزه، توانایی یادگیری بلندمدت و انتقال مفاهیم به موقعیت‌های جدید را بهتر از دانش‌آموزانی دارند که تنها با روش‌های سنتی آموزش دیده‌اند. یادگیری فعال، فرآیندی است که دانش‌آموزان را تشویق می‌کند تا خود مسئول یادگیری خود باشند و نه تنها اطلاعات را دریافت کنند، بلکه تحلیل، ارزیابی و کاربرد آن را نیز تجربه کنند. این فرآیند، مهارت‌های تفکر انتقادی، حل مسئله و خودتنظیمی را در دانش‌آموزان پرورش می‌دهد و آنان را برای یادگیری مادام‌العمر آماده می‌کند.

معلم در این مسیر، به عنوان راهنما و تسهیل‌گر عمل می‌کند، نه به عنوان تنها منبع دانش، بلکه به عنوان کسی که فرصت‌ها، منابع و بازخوردهای لازم را فراهم می‌کند تا دانش‌آموزان بتوانند به شکل فعال و مستقل یاد بگیرند. اهمیت تدریس فعال در آموزش ابتدایی، به ویژه در زمینه ایجاد انگیزه، از آن جهت است که دانش‌آموزان در این دوره حساس و کنجکاو هستند و تجربه‌های یادگیری اولیه می‌تواند نگرش آنان نسبت به یادگیری در آینده را شکل دهد. روش‌های فعال، با تمرکز بر تجربه و عمل، علاقه و اشتیاق دانش‌آموزان را تحریک می‌کند و آنان را به یادگیری مستمر و کاوشگری تشویق می‌نماید. از سوی دیگر، معلمان نیز با بهره‌گیری از روش‌های تدریس فعال، می‌توانند خلاقیت و

نوآوری خود را در طراحی فعالیت‌ها به کار گیرند و از یک رویکرد یکسان و یکنواخت فاصله بگیرند. این تنوع در روش‌های تدریس نه تنها انگیزه دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد، بلکه رضایت حرفه‌ای معلمان را نیز تقویت می‌کند و باعث ایجاد کلاس‌های پویا، زنده و جذاب می‌شود. تدریس فعال، فراتر از انتقال محتوا، به دنبال ایجاد تجربه‌های یادگیری معنادار، مشارکت فعال و توسعه مهارت‌های مختلف در دانش‌آموزان است.

این رویکرد، هم نیازهای شناختی، هم هیجانی و هم اجتماعی دانش‌آموزان را مدنظر قرار می‌دهد و باعث می‌شود یادگیری یک تجربه جامع، غنی و انگیزشی باشد. هدف از تدریس فعال در مدارس ابتدایی، فراهم آوردن زمینه‌ای است که دانش‌آموزان در آن به کشف مفاهیم، یادگیری مهارت‌های زندگی، رشد خلاقیت و افزایش انگیزه ذاتی خود بپردازند. یادگیری فعال، با تمرکز بر تجربه، تعامل و مشارکت، پایه‌ای مستحکم برای یادگیری بلندمدت و توسعه مهارت‌های آینده دانش‌آموزان ایجاد می‌کند و آنان را برای چالش‌های آینده آماده می‌سازد. این رویکرد نه تنها بر یادگیری محتوا، بلکه بر رشد شخصیت، توسعه مهارت‌های اجتماعی، تقویت اعتماد به نفس و ایجاد انگیزه پایدار تأکید دارد و به معلمان ابزارهایی می‌دهد تا کلاس‌هایی جذاب، مؤثر و الهام‌بخش ایجاد کنند.

فصل ۱:

مبانی تدریس فعال و انگیزش دانش‌آموزان

تدریس فعال به عنوان یک رویکرد نوین در آموزش، به جای تمرکز صرف بر انتقال اطلاعات، به مشارکت فعال دانش‌آموزان در فرایند یادگیری تأکید دارد. این روش باعث می‌شود دانش‌آموزان نه تنها دریافت‌کننده محتوا باشند، بلکه در تجربه، تحلیل و کاربرد مفاهیم نقش فعال داشته باشند. در آموزش ابتدایی، توجه به تدریس فعال اهمیت ویژه‌ای دارد زیرا دانش‌آموزان در این دوره کنجکاو، پویا و نیازمند تجربه‌های ملموس برای درک مفاهیم هستند. مبانی تدریس فعال شامل چند اصل اساسی است که شناسایی و به کارگیری آن‌ها کیفیت یادگیری را افزایش می‌دهد. یکی از اصول کلیدی، مشارکت فعال دانش‌آموزان در تمام مراحل یادگیری است. مشارکت فعال باعث می‌شود دانش‌آموزان با علاقه و انگیزه بیشتری به یادگیری بپردازند و مسئولیت یادگیری خود را بر عهده بگیرند. اصل دیگر، تجربه مستقیم و عملی است. دانش‌آموزان با انجام فعالیت‌های عملی، مشاهده، آزمایش و حل مسئله، مفاهیم را عمیق‌تر درک می‌کنند و یادگیری طولانی‌مدت آن‌ها تضمین می‌شود. تعامل اجتماعی نیز یکی دیگر از اصول تدریس فعال است. یادگیری از طریق همکاری، بحث گروهی و تبادل نظر میان دانش‌آموزان، مهارت‌های اجتماعی، تفکر انتقادی و حل مسئله را تقویت می‌کند. بازخورد مستمر و سازنده، از دیگر مبانی مهم است. معلم با ارائه بازخورد مناسب در زمان مناسب، انگیزه دانش‌آموزان را حفظ کرده و آنان را برای بهبود عملکرد تشویق می‌کند. انعطاف در برنامه‌ریزی و استفاده از روش‌ها و ابزارهای متنوع، باعث می‌شود هر دانش‌آموز بتواند بر اساس سبک یادگیری خود، در فرایند یادگیری فعال شرکت کند. انگیزش دانش‌آموزان از دیگر پایه‌های اساسی تدریس فعال است. انگیزش، نیروی محرکه‌ای است که رفتار یادگیری را هدایت می‌کند و کیفیت یادگیری را تعیین می‌کند. انگیزش در دانش‌آموزان ابتدایی می‌تواند ذاتی یا بیرونی باشد. انگیزش ذاتی شامل علاقه، کنجکاوی و رضایت از یادگیری است، در حالی که انگیزش بیرونی

شامل تشویق، پاداش و بازخورد معلم و خانواده می‌شود. نظریه‌های انگیزش مانند نظریه خودتعیینی، نظریه هدف و نظریه انتظار- ارزش، چارچوب علمی برای درک رفتار یادگیری فراهم می‌کنند. نظریه خودتعیینی بر اهمیت نیازهای روانشناختی پایه شامل خودمختاری، شایستگی و ارتباط اجتماعی تأکید دارد. رضایی، م. (۱۴۰۴).

نظریه هدف، نشان می‌دهد که دانش‌آموزان با هدف‌های مشخص و معنادار بهتر یاد می‌گیرند و انگیزه بالاتری دارند. نظریه انتظار ارزش بیان می‌کند که دانش‌آموزان زمانی انگیزه بالایی دارند که موفقیت در کار و ارزش فعالیت برایشان روشن باشد. ایجاد محیط کلاس حمایت‌کننده و امن، نقش مهمی در تقویت انگیزش دارد. محیطی که دانش‌آموزان در آن احساس امنیت، پذیرش و احترام داشته باشند، زمینه را برای یادگیری فعال و مشارکت فراهم می‌کند. ابزارها و منابع آموزشی متنوع، از جمله بازی، فناوری دیجیتال، فعالیت‌های هنری و پروژه‌های عملی، می‌توانند انگیزه و مشارکت دانش‌آموزان را افزایش دهند. طراحی فعالیت‌های یادگیری باید با توجه به ویژگی‌های فردی، سطح توانمندی و علاقه‌مندی دانش‌آموزان انجام شود. فعالیت‌هایی که چالش مناسب، سرگرمی و فرصت برای خلاقیت دارند، انگیزش ذاتی دانش‌آموزان را تقویت می‌کنند. تعامل معلم و دانش‌آموز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. معلم با مشاهده، راهنمایی و ارائه بازخورد مستمر، دانش‌آموزان را به شرکت فعال در یادگیری تشویق می‌کند و حس موفقیت و خودباوری آنان را تقویت می‌کند. یادگیری فعال باعث توسعه مهارت‌های تفکر انتقادی، حل مسئله و خودتنظیمی می‌شود. دانش‌آموزانی که در فعالیت‌های مشارکتی و پروژه‌های عملی شرکت می‌کنند، می‌آموزند چگونه اطلاعات را تحلیل، ارزیابی و کاربردی کنند. استفاده از بازی‌ها و فعالیت‌های سرگرم‌کننده، نه تنها انگیزه را افزایش می‌دهد، بلکه مهارت‌های اجتماعی و همکاری دانش‌آموزان را تقویت می‌کند. آموزش فعال، فرایند یادگیری را به تجربه‌ای معنادار تبدیل می‌کند که دانش‌آموزان را برای یادگیری مادام‌العمر آماده می‌سازد. پاداش‌ها و تشویق‌های مناسب، انگیزه بیرونی دانش‌آموزان را تقویت می‌کند، اما باید با هدف پرورش انگیزه ذاتی همراه باشد تا اثر طولانی‌مدت داشته باشد.

مشارکت خانواده و ارتباط مستمر میان خانه و مدرسه، عامل مهمی در تقویت انگیزه و یادگیری فعال است. اطلاع‌رسانی والدین درباره فعالیت‌های کلاسی، تشویق دانش‌آموزان و حمایت از تجربه‌های یادگیری، انگیزه آنان را افزایش می‌دهد. سنجش و ارزیابی مستمر، به معلم کمک می‌کند تا روند یادگیری فعال را پایش کند و فعالیت‌ها را بهینه‌سازی نماید. ارزیابی نباید صرفاً نمره‌ای باشد، بلکه باید شامل مشاهده، خودارزیابی، ارزیابی همسالان و بازخوردهای تشویقی باشد. انعطاف در برنامه‌ریزی، امکان تطبیق فعالیت‌ها با نیازهای متفاوت دانش‌آموزان را فراهم می‌کند و تجربه یادگیری را شخصی‌سازی می‌نماید. معلم باید با خلاقیت، ابتکار و مهارت‌های مدیریتی، محیطی جذاب، پویا و مشارکتی ایجاد کند که انگیزه و یادگیری فعال را همزمان تقویت کند. ایجاد فرصت برای پرسشگری، کنجکاوی و تجربه‌های عملی، دانش‌آموزان را به یادگیری فعال ترغیب می‌کند و آنان را برای مواجهه با چالش‌های یادگیری آماده می‌سازد. مبانی تدریس فعال و انگیزش دانش‌آموزان، چارچوبی علمی و کاربردی برای طراحی کلاس‌های جذاب، مؤثر و انگیزشی فراهم می‌آورد و معلمان را قادر می‌سازد تا دانش‌آموزان ابتدایی را در مسیر یادگیری پویا، مشارکتی و موفق هدایت کنند.

تدریس فعال رویکردی است که دانش‌آموزان را در مرکز فرایند یادگیری قرار می‌دهد و به جای تمرکز صرف بر انتقال اطلاعات، بر مشارکت و تجربه مستقیم آنان تأکید می‌کند. در دوره ابتدایی، دانش‌آموزان کنجکاو، پرنرژی و نیازمند فعالیت‌های ملموس هستند تا مفاهیم آموزشی را به شکل عمیق و پایدار درک کنند. این رویکرد باعث می‌شود دانش‌آموزان نه تنها دریافت‌کننده محتوا باشند بلکه در تحلیل، کاربرد و خلق مفاهیم نقش فعالی ایفا کنند. اصول تدریس فعال شامل مشارکت فعال، تجربه عملی، تعامل اجتماعی، بازخورد مستمر و انعطاف در برنامه‌ریزی است. مشارکت فعال باعث می‌شود دانش‌آموزان با علاقه و انگیزه بیشتری یاد بگیرند و مسئولیت یادگیری خود را بپذیرند. تجربه مستقیم و عملی، یادگیری را عمیق و پایدار می‌کند و امکان درک مفاهیم پیچیده را برای دانش‌آموزان فراهم می‌آورد. تعامل اجتماعی و همکاری در فعالیت‌های گروهی، مهارت‌های اجتماعی، تفکر انتقادی و حل مسئله را تقویت می‌کند و حس تعلق به گروه و مشارکت

فعال را افزایش می‌دهد. بازخورد مستمر و سازنده از سوی معلم، انگیزه دانش‌آموزان را حفظ می‌کند و آنان را برای بهبود عملکرد تشویق می‌کند. انعطاف در برنامه‌ریزی و استفاده از روش‌ها و ابزارهای متنوع، باعث می‌شود هر دانش‌آموز بر اساس سبک یادگیری و علاقه خود، در یادگیری فعال شرکت کند. انگیزش نقش محوری در تدریس فعال دارد و به عنوان نیروی محرکه یادگیری، کیفیت و عمق یادگیری را تعیین می‌کند. انگیزش می‌تواند ذاتی باشد که شامل علاقه، کنجکاوی و رضایت از یادگیری است و یا بیرونی باشد که با تشویق، پاداش و حمایت خانواده و معلم تقویت می‌شود. نظریه‌های انگیزش مانند نظریه خودتعیینی، نظریه هدف و نظریه انتظار-ارزش، چارچوب علمی برای درک رفتار یادگیری ارائه می‌کنند. کاظمی، ف. (۱۳۹۷).

نظریه خودتعیینی بر نیازهای پایه روانشناختی شامل خودمختاری، شایستگی و ارتباط اجتماعی تأکید دارد و نشان می‌دهد که دانش‌آموزان زمانی بیشترین انگیزه را دارند که این نیازها برآورده شود. نظریه هدف بیان می‌کند که تعیین هدف‌های مشخص و معنادار یادگیری، موجب انگیزش و تمرکز بیشتر دانش‌آموزان می‌شود. نظریه انتظار-ارزش نشان می‌دهد دانش‌آموزان زمانی انگیزه دارند که موفقیت در فعالیت روشن و ارزش آن برایشان محسوس باشد. ایجاد محیط کلاس حمایت‌کننده و امن، زمینه را برای مشارکت فعال فراهم می‌کند و دانش‌آموزان را ترغیب می‌کند تا بدون ترس از خطا، در فعالیت‌ها شرکت کنند. استفاده از ابزارهای آموزشی متنوع مانند بازی، فناوری دیجیتال، فعالیت‌های هنری و پروژه‌های عملی، انگیزه و مشارکت دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد و یادگیری را جذاب و معنادار می‌کند. طراحی فعالیت‌ها باید بر اساس ویژگی‌های فردی، توانمندی و علاقه دانش‌آموزان انجام شود تا هر یادگیرنده تجربه‌ای مناسب و موفقیت‌آمیز داشته باشد. بازخورد مناسب و به موقع معلم، حس موفقیت و خودباوری دانش‌آموزان را تقویت می‌کند و آنان را به مشارکت فعال در یادگیری تشویق می‌نماید. یادگیری فعال باعث پرورش مهارت‌های تفکر انتقادی، حل مسئله، خلاقیت و خودتنظیمی می‌شود و دانش‌آموزان را برای یادگیری مادام‌العمر آماده می‌سازد. بازی و فعالیت‌های سرگرم‌کننده علاوه بر افزایش انگیزه، مهارت‌های اجتماعی و همکاری را تقویت می‌کند و تجربه یادگیری را تعاملی و

جذاب می‌کند. آموزش فعال، یادگیری را به تجربه‌ای معنادار تبدیل می‌کند و دانش آموزان را درگیر فرآیند یادگیری می‌کند تا نه تنها اطلاعات را دریافت کنند بلکه تحلیل، ارزیابی و کاربرد آن را تجربه نمایند. پاداش‌ها و تشویق‌های مناسب، انگیزه بیرونی را تقویت می‌کنند، اما باید با هدف پرورش انگیزه ذاتی همراه باشند تا اثر بلندمدت داشته باشند. مشارکت خانواده و ارتباط مستمر میان خانه و مدرسه، نقش مهمی در تقویت انگیزه و یادگیری فعال ایفا می‌کند. صادقی‌پور، ن. (۱۴۰۴).

اطلاع‌رسانی والدین درباره فعالیت‌های کلاسی، تشویق دانش‌آموزان و حمایت از تجربه‌های یادگیری، انگیزه آنان را افزایش می‌دهد و باعث استمرار یادگیری می‌شود. سنجش و ارزیابی مستمر، به معلم کمک می‌کند روند یادگیری فعال را پایش کرده و فعالیت‌ها را بهینه‌سازی نماید. ارزیابی نباید صرفاً نمره‌ای باشد بلکه باید شامل مشاهده، خودارزیابی، ارزیابی همسالان و بازخورد تشویقی باشد. انعطاف در برنامه‌ریزی امکان تطبیق فعالیت‌ها با نیازهای متفاوت دانش‌آموزان را فراهم می‌آورد و تجربه یادگیری را شخصی‌سازی می‌کند. معلم با خلاقیت و مهارت‌های مدیریتی محیطی جذاب، پویا و مشارکتی ایجاد می‌کند که انگیزه و یادگیری فعال را همزمان تقویت می‌کند. ایجاد فرصت برای پرسشگری، کنجکاوی و تجربه‌های عملی، دانش‌آموزان را به یادگیری فعال ترغیب می‌کند و آنان را برای مواجهه با چالش‌های یادگیری آماده می‌سازد. مبانی تدریس فعال و انگیزش دانش‌آموزان چارچوبی علمی و کاربردی برای طراحی کلاس‌های جذاب، مؤثر و انگیزشی فراهم می‌آورد و معلمان را قادر می‌سازد دانش‌آموزان ابتدایی را در مسیر یادگیری پویا، مشارکتی و موفق هدایت کنند. یادگیری فعال علاوه بر تقویت یادگیری محتوا، رشد شخصیت، مهارت‌های اجتماعی، اعتماد به نفس و انگیزه پایدار دانش‌آموزان را نیز تقویت می‌کند.

این رویکرد با تمرکز بر تجربه، تعامل و مشارکت، پایه‌ای مستحکم برای یادگیری بلندمدت ایجاد می‌کند و دانش‌آموزان را برای چالش‌های آینده آماده می‌سازد. محیط کلاس فعال، با توجه به نیازها، علاقه‌ها و توانمندی‌های دانش‌آموزان طراحی می‌شود تا تجربه یادگیری

معنادار، جذاب و مؤثر را فراهم آورد. معلم در این محیط نقش هدایتگر، تسهیل‌گر و همراه دانش‌آموزان را دارد و به جای کنترل صرف، فرصت‌های یادگیری و منابع لازم را فراهم می‌کند. تدریس فعال باعث ایجاد حس مالکیت یادگیری در دانش‌آموزان می‌شود و آنان را به یادگیری خودمختار و مشارکتی ترغیب می‌کند. این رویکرد با تقویت انگیزه ذاتی و بهره‌گیری از انگیزه بیرونی، یادگیری را به تجربه‌ای لذت‌بخش، چالش‌برانگیز و مؤثر تبدیل می‌کند. فعالیت‌های عملی، پروژه‌های گروهی، بازی‌های آموزشی و فناوری‌های دیجیتال از ابزارهای کلیدی در تدریس فعال هستند که انگیزه و مشارکت دانش‌آموزان را افزایش می‌دهند. تعامل مستمر معلم و دانش‌آموز، بازخورد سازنده، حمایت و تشویق، پایه‌های انگیزش و یادگیری فعال را تقویت می‌کنند. یادگیری فعال، مهارت‌های تفکر انتقادی، حل مسئله، خلاقیت و خودتنظیمی را پرورش می‌دهد و دانش‌آموزان را برای یادگیری مادام‌العمر آماده می‌کند. مشارکت خانواده و همسویی خانه و مدرسه در تقویت انگیزه و استمرار یادگیری نقش مهمی دارند. برنامه‌ریزی انعطاف‌پذیر، ارزیابی مستمر، استفاده از ابزارهای متنوع و ایجاد محیط کلاس جذاب، باعث می‌شود تدریس فعال مؤثر و انگیزشی باشد. این رویکرد، یادگیری را به تجربه‌ای معنادار و پویا تبدیل می‌کند و دانش‌آموزان را در مسیر رشد شناختی، هیجانی و اجتماعی هدایت می‌کند.

تعریف تدریس فعال و اصول آن

تدریس فعال رویکردی آموزشی است که دانش‌آموزان را در مرکز فرایند یادگیری قرار می‌دهد و بر مشارکت مستقیم آن‌ها در یادگیری تأکید می‌کند. در این روش، یادگیری صرفاً انتقال اطلاعات نیست بلکه تجربه، تحلیل، حل مسئله و کاربرد مفاهیم اهمیت دارد. در کلاس‌های فعال، دانش‌آموزان به جای شنونده منفعل، نقش یادگیرندگان فعال را بر عهده دارند و با پرسشگری، بحث، کار گروهی و فعالیت‌های عملی در فرایند یادگیری مشارکت می‌کنند. تدریس فعال باعث می‌شود دانش‌آموزان مهارت‌های تفکر انتقادی، حل مسئله و خودتنظیمی را توسعه دهند و علاقه آنان به یادگیری افزایش یابد.

اصول تدریس فعال شامل چند محور اساسی است. نخست، مشارکت فعال دانش‌آموزان که به آن‌ها فرصت می‌دهد در تمام مراحل یادگیری نقش ایفا کنند و مسئولیت یادگیری خود را بپذیرند. دوم، یادگیری تجربه‌محور و عملی که دانش‌آموزان از طریق مشاهده، آزمایش و انجام فعالیت‌ها، مفاهیم را به شکل عمیق و ماندگار یاد می‌گیرند. سوم، تعامل اجتماعی و همکاری که شامل کار گروهی، تبادل نظر و فعالیت‌های مشارکتی است و مهارت‌های اجتماعی و همدلی دانش‌آموزان را تقویت می‌کند. چهارم، بازخورد مستمر و سازنده که معلم با ارائه بازخورد به موقع و مناسب، انگیزه دانش‌آموزان را حفظ کرده و آنان را برای بهبود عملکرد تشویق می‌کند. پنجم، انعطاف در برنامه‌ریزی و استفاده از روش‌ها و ابزارهای متنوع که اجازه می‌دهد فعالیت‌ها با نیازها و علاقه‌مندی‌های فردی دانش‌آموزان تطبیق یابند و یادگیری شخصی‌سازی شود. و محیط یادگیری حمایت‌کننده و امن که حس اعتماد، تعلق و انگیزه را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند و فضای لازم برای یادگیری فعال و خلاقانه را فراهم می‌آورد.

تدریس فعال، ترکیبی از این اصول است که با هم، تجربه یادگیری را به فرایندی پویا، جذاب و معنادار تبدیل می‌کنند. معلم در این روش به عنوان راهنما و تسهیل‌گر عمل می‌کند و دانش‌آموزان را تشویق می‌کند که خود کشف کنند، تجربه کنند و یادگیری را فعالانه دنبال نمایند. استفاده از این رویکرد به ویژه در آموزش ابتدایی اهمیت زیادی دارد زیرا در این دوره، ایجاد انگیزه، علاقه و مهارت‌های پایه‌ای یادگیری، زمینه موفقیت تحصیلی و رشد شخصیتی دانش‌آموزان را فراهم می‌کند.

تدریس فعال به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد که خود مسئول یادگیری خود باشند و نقش فعالی در فرایند یادگیری ایفا کنند. در این روش، دانش‌آموزان از طریق پرسشگری، بحث گروهی، پروژه‌های عملی و فعالیت‌های خلاقانه با مفاهیم آموزشی ارتباط برقرار می‌کنند و یادگیری برای آنان معنادار و جذاب می‌شود. استفاده از فعالیت‌های عملی، مانند آزمایش‌ها، کارگاه‌های آموزشی و بازی‌های یادگیری، باعث می‌شود دانش‌آموزان مفاهیم را تجربه کنند و درک عمیق‌تری از محتوای درسی پیدا کنند. معلم در تدریس فعال نقش